

מבחן הערכה מסכם

קיץ תשפ"ב 2022

מספר שאלון 056283

תקשורת – תכנית לימודים לחטיבה עליונה

("תקשורת ודמוקרטיה", "ניו מדיה")

משך הבחינה: שתיים ורבע (135 דקות), בנוסף 30 דק' קריאת אנסיון/קטע לא מוכר.

תוספת זמן: ארבעים (40) דקות.

מבנה הבחינה ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים:

פרק ראשון – אנסיון – קטע לא מוכר "תקשורת ודמוקרטיה"

ענו על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (4-1). 20 נקודות לשאלה. סה"כ 40 נקודות לפרק.

פרק שני- "ניו מדיה"

ענו על שאלה אחת (1) מהשאלות (5-6). סה"כ 20 נקודות לפרק.

פרק שלישי- שאלות עמ"ר ("תקשורת ודמוקרטיה" וניו מדיה")

ענו על שאלה אחת (1) מהשאלות (7-8). סה"כ 20 נקודות לפרק.

פרק רביעי- שאלות ידע קצרות

ענו על ארבע (4) מהשאלות (9-16). 5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

הוראות מיוחדות: אין

המבחן כתוב בלשון רבים זכר אך הוא מיועד לבנות ולבנים כאחד!

המועצה להגנת הפרטיות מתנגדת לאיכוני שב"כ: "הממשלה התמכרה"

(מעובד מתוך אתר ynet, טובה צימוקי, 29.11.21)

המועצה, שמתמנה על-ידי שר המשפטים, טענה כי ממדי התחלואה הנוכחיים בישראל לא מצדיקים שימוש באיכוני שב"כ - שאמורים להיות הצעד האחרון בשרשרת. ברקע: התנגדות גם בתוך הקואליציה לחזרה לאיכוני, הורוביץ: "יש לי קושי עם זה, אבל זה נדרש".
(איכון = מציאת מקומו המדויק של דבר מְבֻקָּשׁ, מעקב).

המועצה להגנת הפרטיות הודיעה על התנגדותה להפעלת איכוני שב"כ כדי לאתר חשודים בנשיאת זן האומיקרון של נגיף הקורונה. המועצה, שמתמנה על-ידי שר המשפטים כדי לייעץ לו, לרשות להגנת הפרטיות – בנוגע להגנה על הפרטיות בחקיקה וברגולציה, אמרה כי "ההערכה הייתה שהממשלה ומשרד הבריאות נגמלו מהשימוש בכלי הזה - שיעילותו מוטלת בספק - אך נראה שהם התמכרו, וזה מסוכן. החשש והסכנה נובעים מכך שהתקשורת עלולה לפרסם מידע רגיש שאינו ראוי לפרסום".

המועצה כבר התנגדה בעבר לשימוש באיכוני שב"כ, אך אז היועץ המשפטי לממשלה ומחלקת הבג"צים לא קיבלו את עמדתה והגנו על החלטות הממשלה. עם זאת, במרץ 2021 הורה בג"ץ לצמצם את השימוש באיכוני שב"כ, מהנימוק שמדובר ב"פגיעה דרקונית בזכות הפרטיות ובדמוקרטיה".

במכתב ששיגרה המועצה היום לראש הממשלה נפתלי בנט, לשרי הממשלה ולראשי המערכת המשפטית, נכתב כי איכוני שב"כ אמורים להיות הכלי האחרון שבו משתמשת הממשלה - אחרי שמוצו כל הכלים האחרים. המועצה הזכירה גם שבג"ץ העלה בפסיקותיו "תהיות כבדות משקל באשר לסבירותן ומידתיותן" של האיכוני, וטען כי בהליך קבלת החלטות בממשלה נפלו פגמים.

השימוש של הממשלה באיכוני השב"כ לצורך מאבק בנגיף אכן מקובל בחברות שאינן דמוקרטיות בהן טובת המדינה קודמת לכול, וזכויות האזרחיות משניות בחשיבותן. אמצעי התקשורת אינם רשאים לבקר את החלטות המדינה בטענה כי מדובר בסכנה. לדברי המועצה בשלב זה לא ברורה מידת האיום שנשקפת מהזן החדש של הנגיף - ואם היא מצדיקה שימוש באיכוני שב"כ לצד מערך הבדיקות האפידמיולוגיות.

מובן הוא שגילוי הזן החדש של הנגיף מעורר דאגה רבה, ואולם - בהינתן ממדי התחלואה, היקף החיסונים וההיערכות מבעוד מועד של כלל הרשויות לתרחיש זה - אין מקום לשוב כעת ולהשתמש באמצעי קיצוני של כלי המעקב של שב"כ, גם אם הוא מוגבל כעת רק לחולים בזן החדש.

המשך בעמוד הבא:

מקורבים לחברי המועצה מסרו כי "הממשלה פועלת בניגוד לחוק ופסיקות בג"ץ. חשבנו שאחרי פסיקות בג"ץ החד משמעיות לא נחזור לימים הראשונים של המגפה, שבהם עשו שימוש פרוע בתקנות שעת חירום ובוודאי לא ביחס להפעלת הכלי הדקוני של שב"כ".

הפעלת איכוני שב"כ, עברה ברוב גדול בממשלה - תוך כדי עימות בין השר אלי אבידר לראש הממשלה בנט. רק ארבעה שרים - התנגדו למהלך. שני שרים נמנעו. מדובר בהחלטה זמנית שנשענת על תקנות חירום, במקביל, יקודם בכנסת הליך חקיקה לאישור המהלך, אך לנוכח ההתנגדות בקרב חלק מחברי הקואליציה לא ברור עדיין אם יהיה לו רוב. סביר להניח כי התנגדות זו קיימת גם בקרב הציבור הרחב אך אינה באה לידי ביטוי בתקשורת באופן בולט כי חלק מהאזרחים חושש להביע את דעתו.

שר הבריאות, ניצן הורוביץ, התייחס להחלטת הממשלה לאשר איכוני שב"כ על הנדבקים בזן אומיקרון ואמר כי "יש לי קושי גדול עם השימוש באיכוני. אני מעדיף ששב"כ יעסוק בנושאים ביטחוניים ולא אזרחיים."

המשך בעמוד הבא:

ענו על שתיים (2) מתוך ארבע (4) השאלות (1-4).

20 נקודות לשאלה. סה"כ 40 נקודות לפרק.

שאלה 1

"המועצה, שמתמנה על-ידי שר המשפטים, טענה כי ממדי התחלואה הגבוהים הנוכחיים בישראל לא מצדיקים שימוש באיכוני שב"כ - שאמורים להיות הצעד האחרון בשרשרת. ברקע: התנגדות גם בתוך הקואליציה לחזרה לאיכוני. שר הבריאות, ניצן הורוביץ: "יש לי קושי עם זה, אבל זה נדרש".

א. ציינו והסבירו שניים (2) מהדימויים/מטאפורות המתארים את חשיבותה ותפקידה של התקשורת במדינה דמוקרטית.

הדגימו את אחד (1) מהדימויים/מטאפורות הבאה לידי ביטוי בפתח השאלה או באנסין שלפניכם.

נמקו תשובתכם. (10 נק')

ב. ציינו והסבירו שניים (2) מהקריטריונים לערכיות חדשותית (על פי גלטונג ורוגה). הדגימו כיצד אחד (1) מהקריטריונים לערכיות חדשותית שצינתם, יכול להסביר את פרסום האנסין שלפניכם. נמקו תשובתכם (10 נק').

שאלה 2

"המועצה להגנת הפרטיות הודיעה על התנגדותה להפעלת איכוני שב"כ כדי לאתר חשודים בנשיאת זן האומיקרון של נגיף הקורונה. המועצה, שמתמנה על-ידי שר המשפטים כדי לייעץ לו, לרשות להגנת הפרטיות ולגורמי ממשל שונים בנוגע להגנה על הפרטיות בחקיקה וברגולציה, אמרה כי "ההערכה הייתה שהממשלה ומשרד הבריאות נגמלו מהשימוש בכלי הזה - שיעילותו מוטלת בספק - אך נראה שהם התמכרו, וזה מסוכן. החשש והסכנה נובעים מכך שהתקשורת עלולה לפרסם מידע רגיש שאינו ראוי לפרסום".

א. הסבירו מהי דמוקרטיה ומהו אחד העקרונות הדמוקרטיים הקיימים. הדגימו כיצד אחד (1) העקרונות בא לידי ביטוי בפתח השאלה או באנסין שלפניכם. נמקו תשובתכם. (10 נק')

ב. הסבירו מהו "חוק הגנת הפרטיות" ומהן שתי (2) הגנות העומדות לזכותו של נתבע שמפר חוק זה.

הדגימו והסבירו כיצד חוק זה עלול להיפגע במידה והתקשורת תפרסם את הנתונים שיתקבלו בעקבות איכוני השב"כ. (10 נק')

המשך בעמוד הבא:

שאלה 3

"השימוש של הממשלה באיכוני שב"כ לצורך מאבק בנגיף מקובל בחברות שאינן דמוקרטיות בהן טובת המדינה קודמת לכול, וזכויות האזרחיות משניות בחשיבותן. אמצעי התקשורת אינם רשאים לבקר את החלטות המדינה בטענה כי מדובר בסכנה. לדברי המועצה בשלב זה לא ברורה מידת האיום שנשקפת מהזן החדש של הנגיף – ואם היא מצדיקה שימוש באיכוני שב"כ לצד מערך הבדיקות האפידמיולוגיות".

א. ציינו והסבירו שני (2) דגמי פיקוח המתארים יחסי תקשורת ושלטון. הדגימו את אחד (1) הדגמים כפי שבא לידי ביטוי בפתיח השאלה או באנסין שלפניכם. נמקו תשובתכם. (10 נק')

ב. הסבירו מהי "תיאוריית המסגור" ומהו ההבדל בין "מסגור אירועי" ל"מסגור נושאי". הדגימו לאיזה סוג מסגור מתייחס הפתיח של השאלה או האנסין כולו. נמקו תשובתכם. (10 נק')

שאלה 4

"הפעלת איכוני שב"כ, עברה ברוב גדול בממשלה - תוך כדי עימות בין השר אלי אבידר לראש הממשלה בנט. רק ארבעה שרים - התנגדו למהלך. שני שרים נמנעו. מדובר בהחלטה זמנית שנשענת על תקנות חירום, במקביל, יקודם בכנסת הליך חקיקה לאישור המהלך, אך לנוכח ההתנגדות בקרב חלק מחברי הקואליציה לא ברור עדיין אם יהיה לו רוב. סביר להניח כי התנגדות זו קיימת גם בקרב הציבור הרחב אך אינה באה לידי ביטוי בתקשורת באופן בולט כי חלק מהאזרחים חושש להביע את דעתו".

א. ציינו והסבירו מהי תיאוריית "ספירלת השתיקה". הדגימו כיצד תיאוריה זו באה לידי ביטוי בפתיח השאלה או האנסין שלפניכם. נמקו תשובתכם. (10 נק')

ב. ציינו והסבירו שניים (2) מתוך ארבעה (4) "קהלי תקשורת" הקיימים בחברה דמוקרטית. הדגימו את סוג הקהל הבא לידי ביטוי בפתיח השאלה או באנסין שלפניכם. נמקו תשובתכם. (10 נק')

המשך בעמוד הבא:

פרק שני - "ניו מדיה"

ענו על שאלה אחת מהשאלות (5-6) . 20 נקודות לפרק. סה"כ 40 נקודות לפרק.

שאלה 5

הבגדים החכמים יוצאים מהארון

בגדים עתירי חיישנים, שיחליפו שעונים וצמידים חכמים? אחרי משבר הקורונה, ברשת האופנה H&M בטוחים שזה העתיד. הכירו את הז'קט החכם!

(מעובד מתוך אתר ynet, 14.12.21, ישראל וולמן)

שנתיים קשות עברו על רשת האופנה H&M השבדית. מגפת הקורונה אילצה את הרשת לסגור חנויות ולהעצים מכירות און ליין. H&M פתחה בגרמניה מרכז חדשנות, שבמהלך הקורונה, פיתח ז'קט ג'ינס שיכול לחקות חיבוק אנושי. הז'קט מאפשר לקבל מחוות מגע מאהוביכם כאילו היו אתכם פיזית. מדובר בחיישנים המוטבעים באזורי הכתפיים של הז'קט. אלה מחוברים לאפליקציה בסמארטפון באמצעות דיסקית קטנה, המתפקדת כמוח של הבגד. לא כולם אוהבים זאת, יש החוששים וטוענים שלא ירכשו ביגוד מסוג זה.

א. הסבירו את המושג "ביג דאטה". האם על פי פתיח השאלה, ה"בגד החכם" עונה על הגדרה זו?

נמקן את תשובתכם. (10 נק')

ב. הסבירו את המושגים "אוטופיה" ו"דיסטופיה" בהקשר ליחס לטכנולוגיה המתוארת בפתיח השאלה.

הסבירו, על פי פתיח השאלה, האם הפיתוח החדש של H&M הינו "אוטופיה" או "דיסטופיה". (10 נק')

שאלה 6

חברת "מטא" (פייסבוק לשעבר) נלחמת באתרים המתחזים לפייסבוק ואינסטגרם

ענקית הטכנולוגיה הגישה תביעה פדרלית במטרה לאתר את ההאקרים שיצרו יותר מ-39 אלף אתרי פייסינג (ביצוע מעקב) המתחזים למוצריה. במטרה לגרום למשתמשים להקליד את פרטי ההתחברות האישיים שלהם.

(מעובד מתוך אתר ynet, 21.12.21, רועי האן)

חברת "מטא" מנסה למצוא את המתחזים הגונבים את פרטיהם האישיים של מאות מיליוני משתמשי החברה, בעקבות זיהוי אלפי אתרי פייסינג שונים המתחזים למוצרים השונים של החברה.

"מטא" הגישה תביעה שמטרתה לחשוף את זהותם של האנשים שיצרו אלפי אתרי פייסינג, שהתחזו לשירותים ולפלטפורמות השונות של החברה, בהם פייסבוק, אינסטגרם ווואטסאפ. האתרים הוקמו על מנת לרמות את המשתמשים ולגנוב את פרטיהם האישיים.

א. הסבירו מהי "נטיקה" ומדוע פייסינג (ביצוע מעקב) נחשב לעבירת נטיקה.

נמקן את תשובתכם. (10 נק') **המשך בעמוד הבא:**

ב. הסבירו מהי "אינטראקטיביות" ואת אחד (1) מחסרונותיה.
בססו את תשובתכם על פי פתיח השאלה. (10 נק')

פרק שלישי - שאלות עמ"ר ("תקשורת ודמוקרטיה", "תקשורת ותרבות")
ענו על שאלה אחת (1) מהשאלות (7-8). סה"כ 20 נקודות לפרק.

שאלה 7

הרשות נתונה אבל לאף אחד לא אכפת

לצנזורה הצבאית יש כוח כמעט מוחלט לחנוק את השיח הצבאי-בטחוני בישראל • ישנה אפשרות ערעור על החלטות הצנזורה, אך מתברר שעיתונאים לא מנצלים זאת • הצנזורה פסלה כ-1,200 כתבות בחמש שנים, ועוד כ-10,000 נפסלו חלקית • באותו זמן הוגשו רק שישה ערעורים. שני הצדדים מעדיפים להגיע לפשרות בלתי פורמליות.

בניגוד למדינות דמוקרטיות אחרות, העיתונות הישראלית מחויבת להעביר לצנזורה כל דיווח בנושא צבאי או בטחוני גם מידע המפורסם באתרי רשת רשמיים. בפועל, העיתונאים יודעים מתי דיווח כלשהו נוגע בנושא רגיש, ופונים לצנזורה רק במקרים כאלה. ההתעלמות הכמעט מוחלטת של הכתבים הצבאיים מלערער על הכרעות הצנזורה מצוירת רק חלק מהתמונה. עיתונאי ישראל נמנעים מערעור רשמי אך מקיימים דיונים ושיחות בלתי רשמיים עם הצנזורים בניסיון לרכך פסילות.

(מעובד מאתר "העין השביעית, איתמר ב"ז, 16.6.21)

יש הטוענים כי בימינו גם בדמוקרטיות פעילות הצנזורה הצבאית היא חשובה והכרחית ואין לערער עליה. מנגד יש הטוענים כי תפקידה של עיתונות חופשית הוא גם לבקר ולערער על סמכותה של הצנזורה הצבאית.
הביעו דעתכם בעניין זה תוך שימוש בשני (2) מושגים מתוך תוכנית הלימודים.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים הבאים:

- א. טענה - הצגת העמדה בעניין בבירור
- ב. הנמקה - הצגת שני (2) נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבוסס טענתכם.

המשך בעמוד הבא:

שאלה 8

מאז שעלתה לאוויר הפכה סדרת הדרמה "בני אור", לפופולרית מאוד, שודרה באמצעי תקשורת רבים אך גם ספגה ביקורת ציבורית תקשורתית, מאחר ובני נוער ביצעו עבירות "בהשראתה". בנוסף נטען כי הסדרה פגעה בתדמיתה של העיר באר שבע למרות שהיא מגוללת סיפור ישן.

הסדרה, המבוססת על אירועים אמיתיים, מגוללת את סיפורה של חבורת נערים בשכונת מצוקה שמחליטה להרוויח כסף באמצעות סחר בסמים. הצעירים, מסתבכים בעבירות פשע שונות ועם המשטרה. הסדרה מוגדרת כ"דרמת פשע", מוגבלת לצפייה מגיל 18 ומשודרת אחרי עשר בלילה.

השכונה המדוברת עברה מאז שינויים רבים ונטען: "הסדרה מעודדת סטריאוטיפים, פוגעת בתדמית השכונה ובאופן שבו העיר ותושביה נתפסים בחברה".

מנגד טענו אחרים: "מורכב להסתכל על הסדרה כמשהו שפוגע בתדמית. זוהי יצירה המתארת חוויות אישיות, יצירה טובה מעוררת רגשות ויוצרת דיון וכזו היא סדרת "בני אור".

yes נמסר בתגובה: "הסדרה מבוססת על אירועים אמיתיים שחוו יוצרי הסדרה. מי שטרם צפה בסדרה, מוזמן להיווכח כיצד היוצרים מבקשים להעביר לבני הנוער מסר חשוב, על כמה חיי הפשע כואבים, מלאי אשליות, ומשלמים עליהם מחיר כבד".

(מעובד מאתר "מעריב" 15.6.21, דודי פטימר)

יש הטוענים כי גם לתכנים עלילתיים המופיעים בתקשורת יש השלכות על ייצוג של קבוצות ואזורים גיאוגרפיים ולכן יש להקפיד על ייצוג מאוזן. מנגד, יטענו אחרים שחלק מתהליך יצירה נותן ליוצר חופש וחירות ליצור עולם הנאמן לדמיונו של היוצר ולכן אין סיבה להגבילו.

הביעו דעתכם בעניין זה תוך שימוש בשני (2) מושגים מתוך תוכנית הלימודים.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים הבאים:

א. טענה - הצגת העמדה בעניין בבירור

ב. הנמקה - הצגת שני (2) נימוקים, הכוללים מושגים וידע שנלמדו בשיעורים שבעזרתם תבוסס טענתכם.

המשך בעמוד הבא:

פרק רביעי - שאלות ידע קצרות

ענו על ארבע (4) שאלות מתוך שמונה (8) השאלות (9-16).

5 נקודות לשאלה, סה"כ 20 נקודות לפרק.

ניו מדיה - ענו על שתיים (2) מתוך השאלות 9-12

9. הסבירו כיצד תיאורית "התירבות"/"השערת הטיפוח" מסבירה את תגובות האנשים לתכנים אלימים ברשת.

10. הסבירו מהי "חוכמת המונים" וציינו שני (2) תנאים בהם יכולה התופעה להתקיים.

11. הסבירו מיהם "יזמי הפאניקה". תנו דוגמא.

12. הסבירו מהי "התלכדות מדיה". תנו דוגמא.

תקשורת ודמוקרטיה - ענו על שתיים (2) מתוך השאלות 13-16

13. הסבירו מהי "בעלות צולבת" ואת אחת הסכנות הנובעת מתופעה זו.

14. הסבירו מהו "ברווז עיתונאי". תנו דוגמא.

15. הסבירו את המושגים "עניין ציבורי" ו"עניין לציבור". תנו דוגמא.

16. הסבירו מהי "צנזורה עצמית/פנימית". תנו דוגמא.

בהצלחה !!!